

Wprowadzenie. O edukacji humanistycznej w dwugłosie akademików oraz nauczycieli dzieci i młodzieży

Filozofia, etyka i sztuki piękne zajmują szczególne miejsce w systemie edukacji współczesnego człowieka – na każdym etapie nauczania, w różnego typu szkołach, także na uczelniach wyższych. Wyrażamy głębokie przekonanie, że interdyscyplinarny namysł filozofów i etyków, artystów i pedagogów oraz przedstawicieli nauk pokrewnych będzie inspirujący w procesie tworzenia nowych rozwiązań edukacyjnych. Zbiór artykułów zamieszczonych w niniejszej książce jest na to dowodem, a jednocześnie stanowi motywację do kontynuowania rozważań o współczesnych wyzwaniach edukacyjnych w naukach społecznych i humanistycznych w gronie współpracujących teoretyków i praktyków. Wspólnym mianownikiem obu tych grup – akademików oraz praktyków: nauczycieli dzieci i młodzieży – jest dbałość o jakość kształcenia humanistycznego. Należy przy tym podkreślić, że aspekt etyczny i filozoficzny edukacji artystycznej stanowi duże wyzwanie i cenne doświadczenie w kontekście aktualnych problemów globalizacji.

Niniejsza publikacja jest wyrazem przemyśleń i dyskusji w interdyscyplinarnym gronie ekspertów, teoretyków i praktyków, które wskazują na dwa zasadnicze, niezwykle ważne zadania współczesnej szkoły i edukacji młodego człowieka. Pierwszym z nich jest wzmacnianie znaczenia edukacji filozoficznej i etycznej w polskim szkolnictwie na wszystkich poziomach kształcenia, z uwzględnieniem kontekstu życia publicznego i przemian globalizacyjnych. Oznacza to podejmowanie działań mających na celu umożliwienie edukacji humanistycznej, zwłaszcza etycznej i filozoficznej, każdemu uczniowi na każdym etapie edukacji. Ważna jest dbałość o wysoką jakość usług edukacyjnych w tym zakresie, czyli: a) uwzględnianie profesjonalnego doboru programów kształcenia, treści przedmiotowych, b) twórczy krytycyzm wobec stosowanych form i metod nauczania, c) refleksyjne

podejście do przyjętych podstaw teoretycznych i rozwiązań praktycznych, d) krytyczny namysł nad dotychczasowymi sukcesami, aktualnymi barierami i pojawiającymi się wizjami kształcenia, w tym edukacji przyszłych nauczycieli, w szerokim kontekście życia społecznego. Drugim zadaniem jest wzmacnianie znaczenia edukacji artystycznej, diagnoza jej obecnego stanu, wskazywanie kierunków zmian, nowych rozwiązań systemowych w szkolnictwie oraz podkreślanie roli kształcenia artystycznego w humanistycznym procesie rozwoju dziecka, ucznia, studenta, z uwzględnieniem odniesień estetycznych, filozoficznych, etycznych, społecznych i komunikacyjnych.

Rozważania dotyczące edukacji humanistycznej oscylują wokół trzech obszarów tematycznych, wyznaczając tym samym główne części niniejszej książki. W pierwszej części pt. „Edukacja filozoficzna i artystyczna w szkole a (nie)obecne dyskursy w polskiej polityce oświatowej” pierwszoplanowe są zagadnienia edukacji filozoficznej i artystycznej w szkole w (nie)obecnych dyskursach w polskiej polityce oświatowej. Ogromne znaczenie dla jakości edukacji humanistycznej ma szeroki kontekst zachodzących procesów globalizacji i regionalizacji. Zarówno teoretycy, jak i praktycy podkreślają konieczność wysokiej jakości edukacji humanistycznej, zwłaszcza edukacji filozoficznej i etycznej, w kształceniu młodego człowieka na każdym etapie edukacyjnym. Jest to tym ważniejsze, gdy weźmiemy pod uwagę nowe wyzwania i problemy, które pojawiają się jako skutek coraz większej mobilności ludzi oraz łatwości w dostępie do zasobów multimedialnych. Wykładowcy akademicy, ale także nauczyciele szkół, od przedszkola po uniwersytet, podkreślają znaczenie edukacji artystycznej oraz różnych jej aspektów natury filozoficznej i etycznej w wykształceniu współczesnego człowieka. Z kart niniejszej książki można wyczytać apel do wychowawców i nauczycieli, do każdego myślącego krytycznie człowieka o nieustanne poszerzanie i pogłębianie świadomości aktów edukacyjnych uwikłanych w szeroki kontekst społeczno-ekonomiczny, psychologiczny, kulturowy i duchowy. Jeden z nich odnosi się do potrzeby zwrócenia uwagi na jakość procesów kształcenia i wychowania z perspektywy filozofii liberalnej (Barbara Kotowa), neoliberalizmu (Danuta A. Michałowska, Karolina Nowak) i historii idei (Dawid Wieczorek). Pojawiają się także rozważania na temat wolności w edukacji i podmiotowości (Lidia Suchanek) oraz zagrożeń ideologicznych (Maria Łojek-Kurzętkowska).

Główna myśl tekstu Barbary Kotowej (*Czy filozofia liberalna sprzyja edukacji?*) koncentruje się wokół pytania, czy w ramach praktyki edukacyjnej możliwe jest pogodzenie preferowanej na gruncie liberalizmu wolności (negatywnej) z realizacją docelowej wartości owej praktyki, za którą uznaje się – poza wyposażeniem w wiedzę – przygotowanie edukowanych jednostek do uczestnictwa („bycia”) w kulturze. Jest to niezwykle ważna kwestia z uwagi na cele kształcenia i efekty oddziaływań edukacyjnych, zwłaszcza tych, które polegają na wdrażaniu jednostek do kultury, a więc na uczeniu ich przestrzegania norm (wartości nadrzędnych),

charakterystycznych dla danej wspólnoty kulturowej. Jak słusznie zauważa Barbara Kotowa, sytuacja ta prowadzi do społecznie narzucanej uniwersalności, do ujednoczenia sposobów widzenia świata (jego „obrazów”), a tym samym ogranicza negatywną wolność indywidualną.

Lidia Suchanek w artykule *Podmiotowość widzenia w sztuce i kształceniu plastycznym* słusznie zauważa, że podmiotowość widzenia w kontekście sztuk plastycznych i kształcenia artystycznego wydaje się czymś istotnym i oczywistym, jednak zmiany kulturowe i funkcjonowanie w obszarze informacji wizualnych powodują konieczność nabywania umiejętności odczytywania medialnych przekazów i wizualnych kodów. Dążenie w tym kierunku wydaje się uzasadnione, o ile nie jest pozbawione wartości, jakie niesie sztuka i proces twórczy. Powstaje więc pytanie: Czy w dobie powszechnej technicyzacji i braku aksjologicznej podbudowy wszelkich działań jest jeszcze miejsce na filozoficzną refleksję o sztuce, na kontemplację natury i uaktywnienie subiektywnego postrzegania?

Karolina Nowak w tekście *Universitas czy rating? Społeczna odpowiedzialność uczelni i dwie wizje akademickości* podejmuje próbę odpowiedzi na ważne współcześnie pytanie: Jakie znaczenie w zastępowaniu tradycyjnych wartości, znajdujących się u podstaw praktyki naukowej, przez wartości związane z ideologią wolnego rynku ma obecność (lub jej brak) refleksji metodologiczno-filozoficznej w ustalaniu standardów z zakresu społecznej odpowiedzialności uczelni.

Neoliberalna narracja o rzeczywistości edukacyjnej jest obecna także w tekście Danuty A. Michałowskiej (*Edukacja pokrytyczna – kształcenie humanistyczne w teorii i praktyce*). Autorka zwraca uwagę na potrzebę zbudowania nowej wizji edukacji, która zakłada umocnienie humanistycznych podstaw kształcenia w polskim systemie oświatowym. Współdziałanie teoretyków i praktyków jest tym bardziej potrzebne, że coraz częściej zauważalne są niekorzystne konsekwencje przemian społeczno-polityczno-gospodarczo-kulturowych dla humanistycznego rozwoju młodego człowieka.

Mysł ta pojawia się także w tekście Marii Łojek-Kurzętkowskiej (*Od ideologii do autokreacji. O roli filozofii w nauczaniu*), która wskazuje na praktyczną i ważną funkcję edukacji filozoficznej jako „zwierciadła społecznego”, czyli uświadomienia relacji społecznych i ukrytych kodów kulturowych oraz nauki krytycznego myślenia i refleksyjności jako naturalnego sposobu postrzegania rzeczywistości.

Dawid Wieczorek wskazuje z kolei na rolę historii idei w edukacji filozoficznej (*Rola historii idei w edukacji filozoficznej – perspektywa lokalna i globalna*). Jest to dobry przykład łączenia teorii z praktyką, a ukazanie perspektywy lokalnej i globalnej odnosi się zarówno do charakteru i problematyki współczesności i rzeczywistości edukacyjnej, jak i do przykładów europejskich i światowych modeli edukacyjnych, gdzie historia idei zajmuje poczesne miejsce. Zdaniem autora współczesne rozumienie tej dyscypliny i korzystanie z jej dotychczasowego dorobku, zarówno jako subdyscypliny filozofii, jak i swoistej metody poznawania rzeczywistości, może

okazać się wartościowe w edukacji filozoficznej, a także w edukacji artystycznej. Warto zatem wykorzystać metodologię historii idei, w tym stosowanie metody problemowej, realizację strategii uczenia się przez całe życie, umiejętności dyskutowania i rozbudzanie kreatywności.

Marcin Szymański w artykule *Perspektywy filozofii i jej rola w edukacji na podstawie analizy pozaredakcyjnych dyskusji członków Komitetu Redakcyjnego Biblioteki Klasyków Filozofii PWN* przedstawia poglądy znamienitych filozofów sprzed kilku dekad, które nadal są aktualne i w których podkreśla się znaczenie logiki i kształcenia filozoficznego, zwłaszcza na poziomie szkół średnich i wyższych.

* * *

W drugiej części książki, zatytułowanej „Filozofia i etyka w szkole – sukcesy i wyzwania”, zaprezentowane zostały różne sposoby postrzegania edukacji filozoficznej i etycznej we współczesnej polskiej szkole. Można tu znaleźć zarówno teksty ukazujące praktyczne rozwiązania, sukcesy filozofów, etyków jako praktyków wychowania i nauczania oraz przemyślenia teoretyków na temat wyzwań, jakie musi podjąć pedagog, aby osiągnąć cel, którym jest wykształcenie autonomicznej jednostki zdolnej do samodzielnego i refleksyjnego myślenia oraz do twórczego przeobrażania otaczającej rzeczywistości.

Joanna Maria Chrzanowska w artykule *Potrzeba myślenia twórczego a nauczanie filozofii* akcentuje niezwykle pożądaną współcześnie umiejętność, ale i cnotę, o której pisał Arystoteles w *Etyce Nikomachejskiej*, jaką jest mądrość praktyczna, czyli fronesis (*phronesis*), co autorka ujmuje jako myślenie twórcze i myślenie filozoficzne. Przykładem wdrożenia tych celów kształcenia do współczesnej praktyki pedagogicznej jest program warsztatów dla młodzieży „Odyseja Umysłu” oraz „Filozoficzna Fabryka Idei”. Jest to krok w kierunku budowania takiego środowiska szkoły, które stymuluje twórczość i refleksję, gdzie teoria i wiedza historyczna zostają połączone z osobistym doświadczeniem uczniów.

Tekst Doroty Kubickiej *Życie jako ćwiczenie wetyczności* zawiera kolejny przykład filozoficznych kontekstów myśli pedagogicznej (m.in. na temat kształtowania świadomości etycznej), w tym przypadku Janusza Korczaka, oraz urzeczywistnienia ich w praktyce współczesnej szkoły. Wypowiedzi Korczaka cytowane są w niniejszej książce kilkakrotnie i to przez różnych autorów. Jego filozofia edukacji wydaje się więc zajmować ważne miejsce we współczesnym kształceniu humanistycznym.

Anna Maciejewska w artykule *Dlaczego warto i trzeba filozofować? Głos teoretyka i praktyka* podejmuje próbę ukazania znaczenia kształcenia filozoficznego oraz korzyści wynikających ze studiowania filozofii w kontekście wciąż zmieniającej się sytuacji na rynku pracy i oświaty. Autorka omawia sukces belgijskiego systemu oświaty, w którym promuje się projekty kształcenia filozoficznego i etycznego

(program Comenius) od najwcześniejszych etapów edukacji aż po uniwersytet. Słowa Władysława Tatarkiewicza: „Filozofia to nauka o tym, co dla ludzkości najważniejsze i najcenniejsze” znajdują potwierdzenie w dokonanej przez autorkę analizie znaczenia wykształcenia filozoficznego we współczesnych czasach. Wnioski z niej płynące wskazują na to, że jest ono cenną inwestycją, polegającą na zdobywaniu sprawności, które pozwolą dostosować się do dynamicznego rynku pracy.

Postulat, aby filozofia stanowiła istotny element programu nauczania, a zarazem powszechnego kształcenia ogólnego, nie jest niczym nowym. Taką opinię wyrażało wielu znamienitych przedstawicieli nauk humanistycznych (m.in. A. Nalaskowski, E. Nowak, B. Kotowa, A. Pobjewska, A. Grobler, S. Opara, E. Piotrowska). Agnieszka Gondek w artykule *Kondycja współczesnej polskiej szkoły średniej i miejsce w niej filozofii. Teoretyczne i praktyczne funkcje filozofii* zwraca ponadto uwagę na korzyści wynikające dziś z nauczania filozofii w szkole średniej, potwierdzone praktyką, m.in. na twórczą, heurystyczną oraz społeczną funkcję edukacji filozoficznej.

W artykule Zuzanny Sury pt. *Odpowiedzialność w doświadczeniu osiemnastolatków, czyli o „filozofowaniu” uczniów* zostały przedstawione wyniki badań przeprowadzonych w 2013 r., których celem było m.in. poznanie sposobu rozumienia pojęcia „odpowiedzialność” przez osiemnastolatków oraz ich sądów na temat własnej odpowiedzialności. W świetle uzyskanych danych jawi się pilna potrzeba kształcenia filozoficznego uczniów szkół średnich w interaktywnej, dialogicznej formie – otwartej na współczesne problemy młodych ludzi.

Dbłość o zasób wiedzy współczesnego absolwenta szkoły w Polsce to jedno z wyzwań, ale być może ważniejsze jest kształcenie ku mądrości i refleksyjności, jak można wnioskować z tekstu Mariusza Mazurkiewicza pt. *Niekonwencjonalne sposoby na niestandardową lekcję, czyli o nauczaniu etyki w szkole*. Cel ten może zostać osiągnięty, gdy aktywność nauczycieli i ich uczniów będzie zogniskowana na rozwijaniu potencjału ludzkiego i społecznego, w szczególności zaś – moralnego i etycznego, z wykorzystaniem nowych strategii dydaktycznych, zaskakujących sposobów myślenia i działania. Tego typu myślenie i działanie zmierza w kierunku urzeczywistniania demokratycznej pedagogiki, której celem jest świadoma aktywność wszystkich podmiotów kształcenia w zdobywaniu wiedzy i jednoczesnym rozwijaniu kompetencji krytycznego myślenia i sądenia oraz w kształtowaniu osobistej hierarchii wartości i moralności. Służą temu metody: sokratejska, filozofowania z dziećmi, „antypodręcznikowa”, Georga Linda konstancka metoda dyskusji nad dylematem czy nowoczesne interaktywne gry planszowe rozwijające wyobraźnię i abstrakcyjne myślenie.

Mariola Gańko-Karwowska przedstawiła z kolei interesujące studium rozwoju poznawczo-moralnego w świetle teorii i praktyki (nie)respektowania praw przez nauczycieli na podstawie wyników badań pilotażowych (*Zachowania grona*

pedagogicznego wobec osób ujawniających nieprawidłowości w wewnętrznych systemach oceniania). Obraz codziennych interakcji społecznych w szkole, jaki zarysowuje autorka, jest niestety mało optymistyczny dla koncepcji budowania demokratycznego społeczeństwa przez instytucje oświatowe. Cechuje się m.in. „pogardą dla praw człowieka, dziecka ucznia i rodzica”. Tym bardziej więc dbanie o poznawczo-moralny etos szkoły jawi się jako pilne wyzwanie dla współczesnych pedagogów.

Ostatni głos w tej części książki należy do praktyka, Grażyny Głębockiej – nauczycielki etyki, autorki własnego programu nauczania etyki w gimnazjum. W jej artykule pt. *Problemy i kontekst nauczania etyki w szkole w świadomości dzieci, rodziców i nauczycieli* zawarte są przemyślenia na temat organizacji procesu kształcenia oraz informacje o sposobie rozumienia przez uczniów etyki. Warto także zapoznać się z refleksjami autorki odnoszącymi się do znaczenia i wpływu poziomu świadomości głównych uczestników procesu kształcenia na stan nauczania etyki w polskiej szkole. Należy zgodzić się z poglądem, że status etyki w szkole i standard nauczania tego przedmiotu jest funkcją świadomości przede wszystkim nauczycieli i rodziców w zakresie znaczenia kształcenia etycznego i szerzej: filozoficznego dla pełnego rozwoju dzieci i młodzieży.

Z kart drugiej części książki można odczytać ważne wyzwanie dla współczesnej szkoły, jakim jest dbałość o jakość edukacji humanistycznej zarówno w działaniach teoretyków – akademików, zwłaszcza ekspertów odpowiedzialnych za tworzenie podstaw programowych systemu edukacji, jak i praktyków – nauczycieli i wychowawców. Dlatego im częściej będziemy mówić o równorzędnym znaczeniu przedmiotów humanistycznych i technicznych w programie szkoły, w tym o możliwości i prawie ucznia do wyboru zarówno lekcji etyki, jak i religii (na etapie szkoły podstawowej i gimnazjum), bez ich wzajemnego wykluczania się, im częściej będziemy zauważać pozytywne skutki kształcenia humanistycznego, zwłaszcza w obszarze wiedzy filozoficznej, umiejętności logicznego i krytycznego myślenia, refleksyjności (przede wszystkim na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej), tym częściej możemy spodziewać się zaangażowanego i świadomego uczestnictwa dobrze wykształconych obywateli w życiu publicznym demokratycznego społeczeństwa.

* * *

Teksty tworzące trzecią, ostatnią część książki, zatytułowaną „Artysta – filozof – dydaktyk. Integracja edukacji artystycznej z edukacją filozoficzną, etyczną i estetyczną w szkole”, nadają jej interdyscyplinarny charakter o wspólnym mianowniku, jakim jest proces edukacji humanistycznej, charakteryzujący się podejściem twórczym i refleksyjnym.

Rozważania na temat filozoficznych kontekstów dzieła artystycznego rozpoczyna w tej części teoretyk w zakresie sztuki i filozofii Jan Wasiewicz tekstem

„*Obrazy, głupcze!*” Wykorzystanie materiałów wizualnych w nauczaniu filozofii. Z doświadczeń dydaktyka. Zdaniem autora materiały wizualne (obrazy, infografiki, fotografie itp.) mogą być wykorzystane w nauczaniu filozofii nie tylko jako ilustracja uatrakcyjnijająca wykład, ale także jako narzędzie rozjaśnienia i pogłębienia rozumienia określonych zagadnień filozoficznych. Prezentuje on m.in. przykłady wizualizacji jaskini platońskiej oraz infografiki objaśniające różnicę między prawdą a prawdomównością, fałszem a kłamstwem. Myślenie wzorkowe, myślenie obrazami oraz odczytywanie myśli ujętych wizualnie to dwa ważne procesy wykorzystywane w szeroko rozumianej edukacji humanistycznej.

Wybrana literatura dla dzieci i młodzieży z ponad 200 książek wydanych na polskim rynku w ciągu ostatnich 5 lat, o której pisze Anna Józefowicz (*Wartości etyczne w najnowszej prozie polskiej dla najmłodszych w kontekście edukacyjnym*) to źródło wiedzy i wsparcia w procesie wychowania moralnego, które warto zastosować jako uzupełnienie literackie zajęć z etyki i filozofii.

O radości i humorze w edukacji rzadko się wspomina, a jest to ważny element motywujący uczniów do nauki. Pisze o nim Marta Kędzia (*Radość z muzyki – praktyczne spojrzenie na edukację muzyczną w klasach I–III szkoły podstawowej*), wskazując na stosowane w praktyce formy wychowania muzycznego, które sprawiają radość z kontaktu z muzyką uczniom pierwszego etapu edukacji.

Natalia Kłysz-Sokalska w artykule *Sztuka a wartość i przeżycie estetyczne* zadaje ciągle aktualne pytania o naturę wychowania estetycznego: Czy możliwe jest, aby sztuka miała moc kształtowania ludzkiej osobowości? Co młodemu odbiorcy, jakim jest uczeń w wieku szkolnym, daje możliwość przeżycia estetycznego? Jak sztuka wpływa na wartości i postawy estetyczne człowieka? Aktualnych odpowiedzi dostarcza częściowo analiza postaw estetycznych uczniów w przeprowadzonych badaniach.

W kilku tekstach trzeciej części książki znajdują się rozważania teoretyków i praktyków na temat komunikacyjnych problemów w edukacji. O problemie niewyraźności znaczeń i sensów i problemie stylu wypowiedzi, z którym spotykamy się w edukacji humanistycznej, pisze z teoretycznego punktu widzenia Agnieszka Wesołowska (*Czego nie mówią słowa? O dydaktyce twórczości w zakresie literatury*). Natomiast Kinga Grzybowska w tekście *Edukacja estetyczna w zakresie architektury – błogosławieństwo czy przekleństwo?* zwraca uwagę na kulturę wizualną i na to, że sposób postrzegania architektury przez każdego człowieka jest odmienny z powodu różnych doświadczeń percepcyjnych, które wymagają pewnego ukierunkowania w toku edukacji architektonicznej. Autorka wskazuje na zaniedbania polskiego systemu powszechnej edukacji w tym obszarze i potrzebę podjęcia działań. O aspekcie komunikacyjnym edukacji, tu muzycznej, można przeczytać w tekście Joanny Dąbrowskiej-Żurowskiej pt. *Rola improwizacji muzycznej w integracji dzieci zdrowych i niepełnosprawnych*. Autorka pisze o znaczeniu improwizacji muzycznej dla integracji grupy dzieci, o jej zaletach we wspieraniu

rozwoju emocjonalnego i społecznego dzieci, w rozwijaniu kreatywności, pokonywaniu lęku, nieśmiałości czy stresu u dzieci. W ten sposób kształtowana jest ich otwartość wobec świata i innych osób. Improwizacja muzyczna w integracji dzieci zdrowych i niepełnosprawnych staje się ponadto źródłem pasji, zainteresowań, a co ważniejsze – przyczynia się do elastyczności myślenia.

O innej formie sztuki i innym sposobie komunikacji pisze Anna K. Ruda w artykule *Teatr środowiskiem wychowania aksjologicznego*. Trudno nie zgodzić się z opinią, że współczesna edukacja potrzebuje powrotu do urzeczywistniania wartości. Wykorzystywanie w pracy z dziećmi i młodzieżą metod dramatycznych i teatralnych daje im możliwość konfrontacji z wartościami. Teatr w edukacji może pełnić wiele funkcji, m.in.: wychowawczą, socjalizacyjną, terapeutyczną, ponadto jest on „laboratorium aksjologicznym”, w którym dziecko lub młody człowiek nie tylko poznaje wartości, ale także ma możliwość ich urzeczywistnienia. Autorka prezentuje wyniki badań przeprowadzonych wśród uczestników studenckiego teatru ITP., dotyczące tego, w jaki sposób role odgrywane w teatrze mogą być czynnikiem zmiany preferowanej i urzeczywistnianej hierarchii wartości aktorów.

Trzecią część książki zamyka sprawozdanie z warsztatów autorstwa Marty Huk *Filozofia – sztuka – edukacja. O warsztatach, czyli aktywnej formie kształcenia*. Zamieszczone w pracy zdjęcia są wspomnieniem, a jednocześnie wyrazem różnorodności tematycznej zajęć warsztatowych z zakresu edukacji humanistycznej, jakie zostały przygotowane dla akademików, teoretyków i nauczycieli w czasie konferencji. Jesteśmy dumni, że tak wielu chętnych zechciało je poprowadzić, za co serdecznie wszystkim dziękujemy. Jest to bowiem forma kształcenia i doskonalenia, która umożliwia autentyczne spotkanie podmiotów edukacyjnych i daje inspirację do dalszego rozwoju osobistego i zawodowego. Widzimy ogromny sens, a zarazem potrzebę kontynuowania tej formy interdyscyplinarnych praktyk edukacyjnych, które wpisują się w cele edukacji humanistycznej.

* * *

Na ręce czytelników składamy poniższą książkę pełną różnych spojrzeń na edukację filozoficzną, etyczną i artystyczną w wielu jej obszarach. Wyrażamy nadzieję, że będzie ona intelektualnym wsparciem i inspiracją zarówno dla nauczycieli akademickich, ludzi nauki, jak i dla nauczycieli od przedszkola do szkoły średniej oraz dla tych osób, które mają świadomość niełatwej, a zarazem pięknej podróży przez świat edukacji humanistycznej, która jest niezbędna w ustanawianiu, doświadczaniu i kreowaniu tego, co typowo ludzkie – istoty człowieczeństwa. To wspólnota uczących się: młodych i dorosłych jest środowiskiem rozwoju potencjału jednostki i demokratycznych form życia publicznego.

Niniejszą publikacją kontynuujemy tradycję zainicjowaną w latach 2008–2009 I Interdyscyplinarną Konferencją Naukową „Filozofia a edukacja. Etyka a edukacja”

oraz II Interdyscyplinarną Konferencją Naukową „Filozoficzne konteksty edukacji artystycznej”, których efektem były dwie monografie¹. W ręce czytelników, filozofów i etyków, artystów i pedagogów oraz przedstawicieli nauk pokrewnych oddajemy kolejną książkę, będącą efektem spotkań, przemyśleń i dyskusji, jakie miały miejsce na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu podczas III Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej „Filozofia i etyka w szkole. Edukacja artystyczna – wyzwania” w marcu 2014 r. Instytucjonalnymi współorganizatorami konferencji byli: Instytut Filozofii (Zakład Dydaktyki Filozofii i Nauk Społecznych oraz Zakład Etyki) i Wydział Studiów Edukacyjnych (Zakład Edukacji Artystycznej) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Edukacji Artystycznej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, a także Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2 im. Charles de Gaulle’a w Poznaniu.

Redaktorki niniejszej książki i główne organizatorki tego naukowo-szkoleniowego przedsięwzięcia, Danuta A. Michałowska, Justyna Ryczek i Lidia Suchanek, oraz współpracująca z ramienia szkół Joanna M. Chrzanowska zapraszają do lektury, z nadzieją na kontynuację dyskusji w interdyscyplinarnym gronie przedstawicieli nauk społecznych i humanistycznych oraz nauczycieli i wykładowców prowadzących w szkołach i na wyższych uczelniach zajęcia z zakresu filozofii, etyki i sztuki.

Danuta A. Michałowska

¹ D.A. Michałowska, S. Krzyńska (red.), *Filozofia a edukacja. Etyka a edukacja*, „Zeszyty Filozoficzne” 14–15/2009 [książka w formacie pdf dostępna w repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (AMUR): <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/handle/10593/7766>]; S. Krzyńska, R. Kubicki, D.A. Michałowska (red.), *Filozoficzne konteksty edukacji artystycznej*, Wyd. Naukowe WNS UAM, Poznań 2011 [książka w formacie pdf dostępna w repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (AMUR): <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/handle/10593/5026> <http://hdl.handle.net/10593/5026>].